

3. Střední vzdělávání

Cílem středního vzdělávání je především rozvíjet vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání, důležité pro osobní rozvoj jedince. Střední vzdělávání má žákům poskytovat obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním. Dále má vytvářet předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení či pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.

Ke vzdělávání na střední škole lze přijmout uchazeče, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili základní vzdělávání před splněním povinné školní docházky, a kteří při přijímacím řízení splnili podmínky pro přijetí prokázáním potřebných schopností, vědomostí, zájmů a zdravotní způsobilosti.

Střední vzdělávání je možné dále třídit na následující typy:

Střední vzdělávání dvouleté – dvouleté studijní programy, ukončené závěrečnou zkouškou. Do tohoto druhu vzdělávání patří také jedno až dvouleté vzdělávání v oboru rodinné školy, které je určené pro žáky s těžšími a kombinovanými formami zdravotního postižení.

Střední vzdělávání s výučním listem – vzdělávání v tříletých učebních oborech, kdy absolvent získává výuční list; výjimečně se může jednat o obory dvouleté.

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou – maturitní obory, kdy absolvent získává maturitní vysvědčení. Toto vzdělávání je realizováno ve dvou formách:

- **Všeobecné**, které má neprofesní charakter vzdělávání a je určeno pro přípravu ke studiu na vysoké škole. Je realizováno v oborech gymnázií. V současné době mají obory gymnázií dvojitou podobu: čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro nadané žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníků).
- **Odborné**, které má profesní charakter vzdělávání v délce 4 let a je ukončeno maturitní zkouškou. Zahrnuje také vzdělávání v oborech lyceí, kde je vzdělávání koncipováno jako obecně odborné s výrazně vyšším podílem všeobecného vzdělávání.

Nástavbové studium – je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tří let denní formy studia v příbuzném oboru. Vzdělávání se uskutečňuje podle rámcového vzdělávacího programu pro příslušný obor vzdělání. V denní formě vzdělávání trvá 2 roky a je ukončeno maturitní zkouškou.

Zkrácené studium - slouží pro získání středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou a je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání s výučním listem v jiném oboru vzdělání. Zkrácené studium trvá 1 až 2 roky v denní formě vzdělávání; délku stanoví rámcový vzdělávací program příslušného oboru vzdělání.

Vzdělávání v konzervatořích - rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých nebo uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v souladu s ustanovením § 4 odstavce 3 školského zákona, ve znění pozdějších předpisů, vydává postupně rámcové vzdělávací programy (RVP) **oborů středního vzdělání**. Z důvodů zachování alespoň částečné návaznosti v časových řadách používáme v tabulkách následující označení škol podle oboru vzdělání:

- obory gymnázií / školy vyučující obory gymnázií
- obory odborného vzdělání středních škol bez oborů nástavbového studia / školy vyučující obory středních odborných učilišť, odborných škol, lyceí
- obory nástavbového studia – školy s nástavbovým studiem

Shrnutí základních údajů za oblast středního vzdělávání

Ve školním roce 2014/15 bylo v ČR celkem 1 310 škol vyučujících žáky ve všech druzích středního vzdělávání (od školního roku 2006/07 je uveden počet škol bez ohledu na počet jejich pracovišť). Tyto školy jsou nejčastěji zřizovány krajem (912 škol) a privátním sektorem (299 škol), nejméně středních škol zřizují obce (26 škol). Církevních škol je v současnosti v České republice 39. Od školního roku 2006/07 poklesly počty středních škol v České republice o 172 škol. Hlavní vliv na tento pokles mělo zejména úbytek škol zřizovaných kraji, kterých je od zmiňovaného roku méně o 154.

Tab. 3: Přehled středního vzdělávání

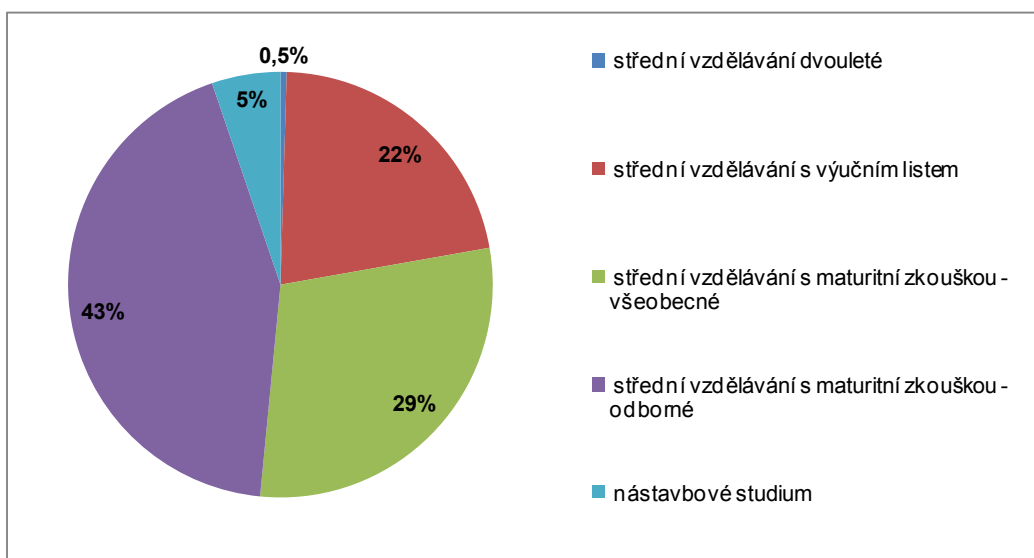
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Školy	1 482	1 447	1 438	1 433	1 423	1 393	1 347	1 331	1 310
Žáci celkem	576 585	569 267	564 326	556 260	532 918	501 220	470 754	448 792	435 542
Střední vzdělávání dvouleté	1 988	1 749	1 795	1 917	2 107	2 053	1 965	1 965	2 040
Střední vzdělávání s výučním listem ¹⁾	130 847	123 550	116 401	113 609	108 529	103 685	100 558	97 491	94 759
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou ¹⁾	400 510	400 475	401 071	396 214	379 075	359 000	338 065	322 853	315 985
Nástavbové studium	43 240	43 493	45 059	44 520	43 207	36 482	30 166	26 483	22 758
Nově přijatí do 1. ročníku celkem	166 019	160 978	158 824	153 897	138 874	128 453	121 583	120 053	117 725
Střední vzdělávání dvouleté	982	911	949	1 010	1 097	1 027	987	993	842
Střední vzdělávání s výučním listem ¹⁾	46 003	42 619	40 429	40 429	35 985	34 926	34 441	33 129	33 029
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou ¹⁾	98 079	95 037	94 717	90 458	80 672	75 812	72 216	72 888	72 692
Nástavbové studium	20 955	22 411	22 729	22 000	21 120	16 688	13 939	13 043	11 162
Absolventi za minulý školní rok celkem	130 282	125 493	123 151	116 446	109 514	106 816	101 055	90 076	.
Střední vzdělávání dvouleté	676	616	540	498	576	650	578	585	.
Střední vzdělávání s výučním listem ¹⁾	36 295	34 003	31 552	27 881	28 493	27 985	25 433	24 689	.
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou ¹⁾	79 280	78 531	78 320	76 257	71 472	70 442	68 381	59 740	.
Nástavbové studium	14 031	12 343	12 739	11 810	8 973	7 739	6 663	5 062	.

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

1) zahrnuje zkrácené studium

Ve školním roce 2014/2015 bylo v ČR více než 435,5 tisíc žáků, navštěvujících střední vzdělávání. Celkové počty těchto žáků poklesly během uplynulých 10 školních let o čtvrtinu, což je způsobeno především populačním poklesem v příslušných věkových kohortách. Podíl **dívek** ze všech žáků středních škol se dlouhodobě pohybuje okolo 49 %. Převážná část středoškoláků se vzdělává v **denním studiu**, jedná se o téměř 95 %. Téměř 3/4 žáků studují v **maturitních oborech**, kde převažují obory odborné nad obory gymnázií (45 % resp. 29 %). V oborech zakončených výučním listem se v roce 2014/15 vzdělávalo téměř 22 % všech středoškoláků, v nástavbovém studiu přibližně 5 % žáků a v dvouletých oborech středního vzdělávání se jednalo o 0,6 %.

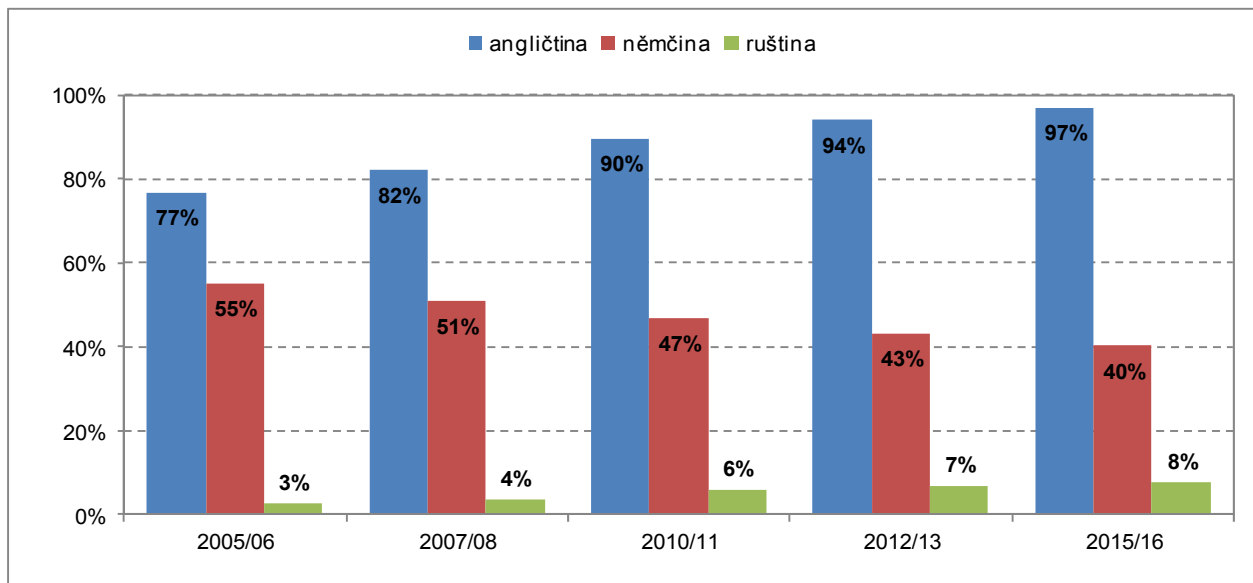
Graf 5: Struktura žáků středních škol podle druhu vzdělávání, 2014/15

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

Všichni středoškoláci mají ve výuce povinný minimálně jeden **cizí jazyk**. Jedná se především o jazyk anglický, obvykle doplněný dalším cizím jazykem (zejména německým). Zatímco ve školním roce 2005/06 se anglicky učily dvě třetiny žáků, v posledním sledovaném školním roce se výuka angličtiny týkala již téměř všech. Zároveň během uplynulých deseti let klesal zájem o jazyk německý. Ve školním roce 2005/06 se v němčině vzdělávalo 55 % žáků, ve školním roce 2014/15 to bylo jen 40 %. Vyrůstal zájem žáků o jazyk ruský a španělský.

Graf 6: Žáci středních škol podle volby povinného cizího jazyka* (vybrané školní roky)

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

* graf zachycuje vybrané cizí jazyky; žáci mají zpravidla 2 povinné jazyky, z tohoto důvodu je součet vyšší než 100%

V **konzervatořích se** vzdělávalo ve školním roce 2014/15 celkem 3 752 žáků, z toho 2 303 dívek (64,4 %). Do 1. ročníků bylo přijato téměř 700 žáků a absolvovalo necelých 400 žáků. Konzervatoře jsou zřizovány především obcemi (10 škol), následují církevní školy a po jedné škole má zřízenou MŠMT a privátní sektor. Ve školním roce 2005/06 bylo na území České republiky 17 škol, v kterých se vzdělávalo 3,5 tisíce žáků v oborech Hudba, Zpěv, Tanec a Hudebně dramatické umění. Lze konstatovat, že během uplynulých deseti let nezaznamenaly sledované statistické údaje za konzervatoře žádný významný vývoj.

Obory gymnázií

Ve školním roce 2014/15 bylo v České republice celkem 366 středních škol, ve kterých byly převládajícími vyučovány obory **obory gymnázií**. Z celkového počtu 366 takových škol bylo 268 zřizováno krajem, 68 privátním sektorem, 20 církví a 10 obcemi. Počty těchto škol během uplynulých deseti let nezaznamenaly výrazný vývoj. V roce 2014/15 převažovaly školy se čtyřletými obory gymnázií, následované školami s osmiletými obory gymnázií a nejméně těchto škol poskytovalo vzdělávání v šestiletých oborech gymnázií.

Od školního roku 2005/06 každoročně **klesají počty žáků** v oborech gymnázií, přičemž tento pokles se nejvíce týká čtyřletých a osmiletých oborů. V šestiletých oborech gymnázií je vývoj za posledních deset let v podstatě stabilní.

Nově přijatých žáků do 1. ročníků oborů gymnázií bylo ve školním roce 2014/15 více než 23 tisíc, z toho 51 % bylo nově přijato do čtyřletých oborů, 39 % do osmiletých oborů a zbylých 10 % do prvních ročníků oborů šestiletých.

Ve školním roce 2013/14 **absolvovalo** ve všech oborech gymnázií celkem 21,1 tisíc žáků (údaje za všechny formy studia), z toho téměř 11,5 tisíc činily počty absolventů čtyřletých oborů, více než 7,6 tisíce absolventů oborů osmiletých a dva tisíce žáků absolvovalo v šestiletých oborech gymnázií. Při porovnání údajů o nově přijatých do 1. ročníku a absolventech lze konstatovat, že v čtyřletých oborech gymnázií veřejných zřizovatelů (obce a kraje) absolvoje celkem 93,4 % z nově přijatých do 1. ročníků. U čtyřletých gymnaziálních oborů škol zřizovaných privátním sektorem činí tento podíl

91,2 % a v církevních čtyřletých oborech je tento podíl jen 87,7 % z nově přijatých do odpovídajících 1. ročníků.

Tab. 4: Základní údaje za obory gymnázií a obory středních škol

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
obory gymnázií										
Školy	x	361	373	377	379	372	371	369	366	366
Žáci	144 605	146 354	146 370	146 021	143 851	139 066	134 965	131 013	128 527	127 666
Nově přijatí do 1. ročníku	27 538	27 718	26 738	26 544	25 256	23 677	23 169	22 940	23 250	23 019
Absolventi za předchozí rok	24 160	24 351	24 445	24 701	24 381	24 010	23 964	22 776	21 244	.
obory středních škol (bez nástavbového studia)										
Školy	x	1 152	1 120	1 112	1 108	1 106	1 079	1 048	1 036	1 013
Žáci	387 745	386 991	379 404	373 246	367 889	350 645	329 773	309 575	293 782	285 118
Nově přijatí do 1. ročníku	113 620	117 346	111 829	109 551	106 641	94 077	88 596	84 704	83 760	83 544
Absolventi za předchozí rok	94 302	91 900	88 705	85 711	80 255	76 531	75 113	71 616	63 770	.

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

Obory středních škol bez nástavbového studia

Ve školním roce 2014/15 bylo na území ČR celkem 1013 škol vyučujících **obory středních škol** bez nástavbového studia (dříve střední odborné školy, střední odborná učiliště a učiliště), z toho se 127 nalézalo v Hlavním městě Praze, 121 ve Středočeském kraji a 105 v kraji Moravskoslezském. Nejméně škol bylo v Libereckém kraji. Za uplynulých osm školních let počty těchto škol poměrně výrazně poklesly, a to o 139 škol. Nejvýraznější byl tento pokles v Ústeckém kraji, a sice o 30 škol. Jediným krajem, kde došlo naopak k nárůstu, i když velmi mírnému, byl kraj Středočeský. Oproti školnímu roku 2006/07 v něm v roce 2014/15 bylo o čtyři školy více.

Ve školním roce 2014/15 navštěvovalo tento typ středních škol více než 285 tisíc **žáků**. Oproti roku 2005/06 došlo k poklesu žáků o téměř 105,8 tisíc. Tento pokles je výrazný u žáků denního studia. V ostatních formách vzdělávání se počty žáků v letech 2005/06 až 2014/15 pohybují okolo 11 tisíců. Z pohledu druhu vzdělávání navštěvovalo v roce 2014/15 nejvíce žáků obory středního vzdělávání s maturitní zkouškou - jedná se o 66 % všech žáků v tomto typu středních škol. V oborech středního vzdělávání s maturitní zkouškou došlo od školního roku 2005/06 do roku 2014/15 k poklesu žáků o 60,4 tisíce, tj. 24,3 %. Obory středního vzdělávání s výučním listem zaznamenaly v absolutních číslech pokles o 41,8 tisíc žáků, což představuje 30,6 % žáků.

S klesajícími počty škol i celkovými počty žáků úzce souvisí i vývoj počtu **nově přijatých do 1. ročníku a počtu absolventů** (vždy absolvent za minulý školní rok). Celkové počty nově přijatých klesly od roku 2005/06 do roku 2014/15 o 26,5 %, v oborech středního vzdělávání s výučním listem o téměř 30 % a u oborů s maturitní zkouškou činil tento pokles téměř 24 %. Upadá zájem o tříleté učební obory, resp. o obory středního vzdělávání s výučním listem, což je zřejmé i z výrazného propadu počtu absolventů v oborech středního vzdělávání s výučním listem v roce 2014/15 proti školnímu roku 2005/06, a sice o téměř 40 %. U oborů s maturitní zkouškou činí tento pokles zhruba jen 25 % a odpovídá populačnímu vývoji v naší republice.

Obory nástavbového studia

Nástavbové studium bylo ve školním roce 2014/15 realizováno na 362 školách, z toho bylo 250 škol zřízeno kraji a 108 škol privátním sektorem, zbytek tvořily školy zřízené jinými subjekty. Od školního roku 2006/07 do roku 2014/15 přitom počet škol poskytujících nástavbové studium výrazně klesal, což se týkalo především škol zřízených kraji (pokles o 70 škol a to z 320 škol na 250 škol). U škol privátních (soukromých) došlo mezi uvedenými roky ke snížení ze 118 škol na 108 škol. Tento pokles úzce souvisí s upadajícím zájmem o studium v oborech středního vzdělávání s výučním listem, pro které je tento druh "navazujícího" studia určen. Žáci dávají přednost oborům maturitním již při vstupu na střední školy.

Tab. 5: Základní údaje za obory nástavbového studia

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Školy celkem	442	438	443	430	431	417	400	381	362
Žáci celkem	43 240	43 493	45 059	44 520	43 207	36 482	30 166	26 483	22 758
Žáci v denní formě vzdělávání	20 722	20 232	19 847	19 699	19 259	16 843	14 357	12 962	11 367
Žáci v OFV	22 518	23 261	25 212	24 821	23 948	19 639	15 809	13 521	11 391
Nově přijatí do 1. ročníku	20 955	22 411	22 729	22 000	21 120	16 688	13 939	13 043	11 162
Absolventi za předchozí rok	14 031	12 343	12 739	11 810	8 973	7 739	6 663	5 062	.

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

Od školního roku 2006/07 klesl počet žáků nástavbového studia o 47,4 % **žáků** ve všech formách vzdělávání. Ve školním roce 2014/15 se v oborech nástavbového studia vzdělávalo celkem 22 758 žáků, z toho polovina v denním studiu a druhá polovina v ostatních formách vzdělávání (OFV). Ve školním roce 2006/07 činil ve srovnání s tím celkový počet žáků v nástavbovém studiu 43,2 tisíce, počet žáků v jeho denní formě 20,7 tisíc a počet žáků v jeho ostatních formách pak 22,5 tisíc.

S klesajícími celkovými počty škol i žáků samozřejmě úzce souvisí i významné snížení počtu **nově přijatých žáků do 1. ročníků** a taktéž **absolventů**. Ve školním roce 2014/15 bylo přijato do nástavbového studia v denní formě celkem 6 296 žáků, což je o téměř 44 % méně než ve školním roce 2006/07. Do ostatních forem vzdělávání bylo přijato do 1. ročníků již jen 4,9 tisíc žáků, ve srovnání se školním rokem 2006/07 o 50,3 % žáků méně.

Počet **absolventů** za školní rok 2013/14 činil jen 5 tisíc žáků, z toho 2,7 tisíce žáků absolvovalo studium v denní formě vzdělávání a 2,3 tisíce žáků v ostatních formách vzdělávání. Ve školním roce 2006/07 tento druh vzdělávání úspěšně ukončilo 14 tisíc absolventů, z toho v denní formě 8,1 tisíc a v ostatních formách 5,9 tisíc.